

МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ  
"ДУС-ДАГСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА ОВЮРСКОГО КОЖУУНА"  
РЕСПУБЛИКИ ТЫВА

"Утверждено"  
Директор школы  
Шарый-оол С.А./  
Приказ № 132  
от «31» августа 2023 г.

"Согласовано"  
Зам. директора по УВР  
Селен-оол С.В./  
Протокол № 1  
от "21" августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА ПО УЧЕБНОМУ ПРЕДМЕТУ

Математика  
(название предмета)  
для 7 класса, на 2023-2024 учебный год

Автор учебника: В.П. Чашуркин, И.И. Зубов, А.Г. Мерзляк  
Учитель: Сун-оол Сөөкчүмэ Очум-оолдовна  
Категория: учитель

Дус-Дар – 2023 г.

**Төрээн чогаал 7 класс – 68 шак**

Тема, эгениң ады	Программаның ужур-утказы	Шагы	Өөреникчилерниң күүседир ужурлуг кол-кол ажил-чорудулгазы
<b>Чеченнерниң сөңү</b>			
Улустуң аас чогаалы	<p align="center">Литература –амыдыралдың көрүнчүү.</p> <p align="center">Маадырлыг эпос: «Танаа-Херел», «Бокту-Кириш, Бора-Шээлей».</p>	<p align="center">2</p> <p align="center">2</p>	<p>Ниити ажилдаары: чогаалчының ажил-чорудулгазын аас-биле чырыдары. Чечен чогаалдың уран чүүлдүң өске херирлери-биле харылзаазын илередири. Бодунуң номчаан чогаалыңа үнелел бээри. Чечен чогаалда омур-хевирлерниң болгаш болуушкуннарның сырый холбаалыын бадыткалдыг илередип билири.</p> <p>Номчукчуга билдингир тыва улустуң маадырлыг тоолу «Танаа-Херел». Бөлүктөп ажилдаары: маадырлыг тоолдуң онзагайын тодарадыры. Ниити ажилдаары: маадырлыг тоолдуң тема, идеязын тодарадыры. Маадырларның омур-хевиринге үнелел бээри. «Национал аажы-чаң» деп терминге хамаарыштыр бодунуң бодалын илередип билири. Шаң-Хаанга болгаш Шулубус-Хаанга деңнелгелиг үнелелди бээри. Маадырлыг тоолду сайгарып өөренири.</p> <p>«Бокту-Кириш, Бора-Шээлей» деп маадырлыг тоолдуң улустунаас чогаалында туружун болгаш утказын тодарадыры. Маадырлыг тоолда кыс кол маадырның өске омур-хевирлерниң маадырлыг</p>

	<i>Литература теориязы: маадырлыг эпос</i>	1	<p>чоруктар кылырынга эрес-дидимин ажыдары. Маадырлыг тоолдарның (эпостуң) тема болгаш идеязын тодарадып билири, дылдың чурумалдыг аргаларының салдары, бойдус чурумалының, портреттин, детальдың эпостуң утказын тодарадырынга салдарын сайгарып билири.</p> <p>Маадырлыг тоолдарның тургузуг, утка-хөөн болгаш бижиттингениниң онзагайы-биле таныжары. Дылдың чурумалдыг аргаларының, бойдус чурумалының, портреттин, детальдың идея тодарадырынга салдарын сайгарып билири.</p>
<b>Аас чогаалының салдары-биле</b>			
Тыва чогаалчыларның шүлүк чогаалы	<p>В.С. Серен-оол «Каң-кыс»</p> <p>М.Б. Доржу. Шүлүк «Аас чогаал»</p> <p>Литература теориязы: тема,идея</p>	2  2 1	<p>Чогаалчының чогаадыкчы намдары-биле таныжылга. Бөлүктөп ажылдаары: чогаалдың жанрын, тема, идеязын, сюжедин, тургузуун тодарадып, сайгарып билири. Маадырлыг тоолдуң кол маадыры Бора-Шээлей биле Каң-кыстың омур-хевирлерин деңнеп сайгарары. Маадырлыг тоолду сайгарып өөренири. Маадырлыгтоол биле авторлуг тоолдуң ниити болгаш ылгавырлыгталаларының дугайында чугааны чорудары. Маадырлыг биле авторлуг тоолдарның ниити болгаш ылгавырлыг талалаын бадыткалдыг сайгарып билири.</p> <p>М.Б. Доржуның «Аас чогаал» деп шүлүүнүң темазын, идеялиг утказын тодарадып билири. Аянның номчулга. Лириктиг чогаалдың улустуң аас чогаалы-биле холбаалыын бадыткалдыг тодарадып билири. Лириктиг чогаалды сайгарары.</p>

<p>Россия чоннарының литературазы. Делегей литературазы</p>	<p>Дожоогийн Цэдэв. Шүлүк «Улуг Гобиде өг» (Очулгазы Ю.Ш. Кюнзегештии)</p> <p>М.Б. Доржу «Аас чогаал».</p>	<p>1</p>	<p>Сөзүглелдин аянынг номчулгазы. Шүлүктүң сайгарылгазы: идеялиг утказын ажыдып билири. Номчаан чогаалынга дүүштүр деңнелгелиг сайгарылганыкылыры: чоннуң ниити, бот-тускайлаң чаңчылчаан культуразының онзагайы. Шүлүктүң темазын, идеялиг утказын тодарадып билири. Аянынг номчулга. Лириктиг маадырның салдарын тодарадыры. Лириктиг чогаалдың улустуң аас чогаалы-биле холбаалыын бадыткалдыг тодарадып билири. Лириктиг чогаалды сайгарары.</p>
<p><b>Мен – чаа Тываның оглу мен</b></p>			
<p>Тыва чогаалчыларның проза чогаалдары</p>	<p>С. К. Тока. Роман «Араттың сөзү».</p> <p>С. А. Сарыг-оол. Роман «Аңгыр-оолдун тоожузу».</p>	<p>6</p> <p>4</p>	<p>С. К. Токаның «Араттың сөзү» деп романының бижиттинген төөгүзү-биле кыска таныжылга. Романның маадырларының болгаш сюжединиң төөгү-биле холбаалыы. Маадырларның омур- хевиринге, аажы-чаңыга үнелел бээри. Романның утказын ажыдарынга омур-хевирлерниң салдарын сайгарган чугаага киржири. Романның бижиттингенинге хамаарыштыр төөгүлүг үндезиннерни өөренип көөрү. Бот ажыл: номчаан чогаалынга хамаарыштыр бөдүүн болгаш нарын планнарны тургузуп билири. Темага дүүштүр бижимел дыңнадыг кылып билири. Ниити ажылдаары: темага хамаарыштыр бижимел дыңнадыгны белеткээри. Чогаалга хамаарышкан айтырыгларга өөреникчиниң бодунуң бадыткалдыг харыылап билири. Чогаалды сайгарары. Тыва литературада С.А. Сарыг-оолдун «Аңгыр-оолдун тоожузу» деп чогаалының ужур-утказы болгаш туржун тодарадыры. Чогаалдың сюжединде маадырларның төөгүлүг болуушкуннар- биле харылзаазын тодарадыры. Романның сюжединиң болгаш оумур-хевирлер системазының онзагайын илередири. Чогаалда болуушкуннарның болгаш маадырларның төөгү-биле холбаалыын илередири. Романда езу-чаңчыларның, чүдүлге-</p>

	Б.Д. Ховенмей. Чечен чугаа «Чүү болганыл?»	2	сүзүглелдин маадырның кижги болуп хевирлеттинеринге салдарын тодарадып билири. Чогаалга хамаарыштыр бөдүүн болгаш нарын план, ужур-утказынга хамаарыштыр айтырыгларны тургузуп билири. Чогаалдың кол маадырының салым-чолунга езу-чаңчылдарның, чүдүлге-сүзүглелдин киржилгезин тодарадыры. Чогаалчының чогаадыкчы ажыл-ижиниң делгелгези-биле таныжылга. Номчаан чогаалынга хамаарыштыр үнелел бижири (сөзүглелге хамаарыштыр өзек сөстөрни тывары). Чечен чугааның темазын, идеялиг утказын тодарадып билири. Чогаалдың идеязын илередиринге кол маадырның омур- хевиринин болгаш дылдың уран аргаларының салдарын тодарадыры. Чогаалды сайгарары.
Россия чоннарының литературазы. Делегей литературазы	С.Р. Элляй. Шүлүк «Экии, тыва чонум!» (очулгазы Ю. Ш. Кюнзегеш)	1	Чогаалчының чогаадыкчы намдары-биле таныжылга. Чогаалда национал онзагай деп билиишкин-биле ниити таныжылга. Россия чоннарының чечен чогаалының жанр болгаш утка-хөөн талазы-биле онзагайынга хамаарыштыр бодунуң хамаарылгазынилередип өөренири. Чогаалдың ужур-утказын көргүзеринге лириктиг маадырның ролун илередири. Шүлүктү сайгарары.
<b>Угаан болгаш сеткил</b>			
Тыва чогаалчыларның проза чогаалдары	С.А. Сарыг-оол. Чечен чугаа «Соругга».	4	Чечен чугааның темазын болгаш идеязын, бойдус биле кижиниң аразында харылзаалыын тодарадыры. Кол маадыр Дукарның, ооң психологтуг байдалын тодарадып, аңаа характеристика бээри. Дылдың чурумалдыг аргаларының салдарын илередип билири. Чогаалдың адының ужур-утказын, детальдарны көргүскениниң салдарын тодарадыры. Чечен чугааның сюжедин, көдүрттүнген чидиг айтырыгларны тодарадып билири. Эжеш ажылдаары: шүлүктүң темазын болгаш идеязын тодарадыры. Лириктиг чогаалдың сайгарылгазы. Шүлүктүң колнарын айтырыын тодарадыры. Бойдус камгалалының темазын
	О.О. Сувакпит. Шүлүк «Ылар».	3	

	<p>К-Э. К. Кудажы. Тоожу «Кызыл-Бөрттүг».</p> <p>Ш.М. Суван. Чечен чугаа «Чээн оол».</p> <p><i>Литература теориязы: чечен чугаадугайында билиг</i></p>	<p>4</p> <p>2</p> <p>1</p>	<p>чогаалда чырытканының онзагайын сайгарары. Шээжи-биле аяанныг номчулга.</p> <p>Чогаалда авторнуң бот-тускайлаң тоожуушкун аянының онзагайын илередип билири. Чурттуң төөгүзүнүң чидиг айтырыгларын көргүзери. Кол маадырның омур-хевириниң сайгарылгазы. Тоожунуң сайгарылгазын кылып тура, дылдың чурумалдыг аргаларын илередири. Өөрөнгөн чогаалыңга даянып, чараш мөзү-шынар болгаш сагыш-сеткил үнезинге хамаарыштыр маадырның сүзүктөрүн илередири.</p> <p>Чечен чугааның бичии маадырының психолгтуг болгаш эмоционалдыг байдалдарын тодарадыры. Мөзү-шынар темазын авторнуң ажытканы.</p> <p>Чечен чугаа – улуг эвес, биче хемчээлдиг проза жанры деп билиишкенин тодарадып билири. Чечен чугааның проза жанрының өске хевирлеринден ылгалын тайылбырлап билири.</p>
<b>Чечен чогаал делегейинде мөңгө темалар</b>			
<p>Тыва чогаалчыларның проза чогаалдары</p>	<p>С.Б. Пюрбю. Тоожу «Эргеппей дугайында тоожу».</p> <p>О.К. Саган-оол. Чечен чугаа «Найырал».</p>	<p>6</p> <p>3</p>	<p>Чогаалдың төөгүлүг үндезинин тургузуп билири. Чогаалдың маадырларыңга болгаш болуушкуннарыңга авторнуң хамаарылгазын илередип билири. Кол маадырның омур-хевиринге үнелел берип, ооң өскелерге бот-башкарнып өөрениринге кижизидикчи салдарын тодарадып билири.</p> <p>Эжеш ажылдаары: чогаалдың темазын болгаш идеязын бодалын тодарадып билири. «Найырал» деп чечен чугааның амыдыралчы үндезиннерин, кол маадырның иштики делегейинин (психологиязының) болгаш аажы-чаңының өскерлиринге салдарлыын илередип билири. Номчаан чүүлүн чоок кылдыр эдерти чугаалаары (Адар-оол болгаш Марусяның аян-чоруу, бойдустуң берге байдалдарының үезинде боттарын алдынып билири). Найырал темазын чуранын ажыдып, сайгарып билири.</p>

	<p>К-Э. К. Кудажи. Чечен чугаа «Сарыг-оолдун плантациязы».</p> <p>М.Б. Доржу. Чечен чугаа «Дайынныг кино көргөш».</p> <p>И. Б. Иргит. Чечен чугаа «Эргим Уля угбай».</p> <p><i>Литература теориязы:</i> тоожу, композиция болгаш сюжет.</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>1</p>	<p>Чечен чугааның анализи.</p> <p>Чечен чогаалдың темазын болгаш кол бодалын тодарадып, чогаалда пейзажтың салдарын билири. Маадырларның омур-хевиринге үнелел берип, чечен чугааның дылының онзагайын сайгарып билири.</p> <p>Матренаның омур-хевиринге даянып, дайын темазына тодаргай беседаны чорудары. Салгалдар аразында харылзааны чогаал сөзүглелиниң ажыдып шыдааны. Орус херээжен маадыр Матренага авторнуң хамаарылгазын бодунуң билип турары-биле илередип билири.</p> <p>Чогаалчы И.Иргиттиң чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы-биле таныжары. Чогаалдың темазын болгаш идеязын тодарадыры. Өөрөнгөн литература теориялыг терминнер, билиишкиннерге даянып, сөзүглелдин анализин кылып билири. Чогаадыкчы ажыл: бердинген темага чогаадыг бижип билири.</p> <p>Тоожу – эпиктиг калбак чогаал жанры деп билиишкинни тодарадып билири. Тоожу биле чечен чугааның ылгалын тайылбырлаары. Литература теориялыг кол терминнер, билиишкиннер-биле таныжып, чогаалды сайгарарына ажыглап билири.</p>
<b>Поэтиктиг одуруглар</b>			
<p>Тыва чогаалчыларның шүлүк чогаалы</p>	<p>С.Б. Пюрбю. Шүлүк «Төрээн дылымга».</p> <p>А.А. Даржай. Шүлүк «Авамга».</p>	<p>2</p> <p>1</p>	<p>Лириктиг чогаалды аянын номчуп билири. Чогаалдың темазын болгаш идеязын тодарадыры, дылдың чурумалдыг аргаларының чогаалдың идеязын илередиринге салдарлыын сайгарып билири. Төрээн дылын өөренириниң чугулазын бодунуң билип турары-биле, бодалдарын бадыткалдыг чижектерлиг, илередип билири.</p> <p>Шүлүктүң темазын болгаш идеязын тодарадыры. Ава кижиниң омурун тускай чуруп илереткенин тодарадып билири. Аваның өг-бүлөде, ниитилелде ажык-дузазының дугайында угаап бодал,</p>

	<p>М.А. Кужугет. Шүлүк «Бак сагыш башка халдаар».</p> <p>Р.Д. Лудуп. Шүлүк «Чавыс-чавыс көжүп чоруур булуттарлыг».</p> <p><i>Литература теориязы:</i> шүлүк дугайында билиг.</p>	<p>1</p> <p>1</p>	<p>билири. Шүлүктүн идеязын ажыдарынга чурумалдыг аргаларнын салдарын сайгарылгага чорудары. Шээжи-биле аянынг номчууру.</p> <p>Кижилерниң аажы-чаңында үнелиг чүүлдерни номчаан чогаалында илереттингенин бодунуң туружу-биле тодаргайлап билири. Шүлүктүн кижизидикчи талазының онзагай күштүүн тыва улустуң үлегер домаа болгаш дылдың чурумалдыг аргалары-биле бадыткап билири. Чогаалдың адының символиктиг утказын, улустуң аас чогаалы-биле харылзаалыын ажыдып билири.</p> <p>Шүлүктүн идея болгаш пафозун тодарадып тургузуун сайгарары. Шүлүктүн идеялиг утказын ажыдарынга бойдус чурумалы болгаш дылдың уран-чечен аргаларының салдарын тодарадыры.</p> <p>Өөрөнгөн литература теориялыг терминнер: шүлүк, аян, хемчээл болгаш өске-даа билиишкиннерге даянып, сайгарылга күүседип билири.</p>
<b>Бодунарның төөгүнер өөрениңер</b>			
<p>Тыва чогаалчыларның шүлүк чогаалы</p>	<p>С.А. Сарыг-оол. Шүлүк «Алдан-маадыр».</p> <p>Р.Д. Лудуп. Шүлүк «Улаастайга».</p> <p>О.О. Сувакпит. Баллада «Сат Бүрзекей</p>	<p>2</p> <p>2</p>	<p>Чогаалдың тема болгаш идеязын төрөөн черниң төөгүзү-биле холбаштырып, тодарадып билири. Чогаал маадырларының амыдыралын уран чүүлдүң өске хевирлери-биле холбаштырып тайылбырлап билири. Чоннуң коргуш чок маадырларының дугайында чогаалдың төөгүлүг үндезинни. Шүлүктүн шээжи-биле аянынг номчулгасы.</p> <p>Шүлүктүн төөгү-биле холбаалы. Дылдың чурумалдыг аргаларының идея, тема илередиринге салдарын сайгарып билири. Чогаалдың мөзү-шынар айтырыын көдүреринге чугулазын бадыткалдыг чижектер-биле илередип билири. Шүлүктү аянынг номчууру.</p> <p>Шүлүктүн төөгүлүг болуушкуннар-биле харылзаазын</p>

	дугайында баллада».		тодарадыры. Чогаалдың уран чурумалдыг аргаларының салдарын тодарадыры. Лириктиг шүлүктүң сайгарылгазы: хамааты туруш хевирлээринге чогаалдың бижиттинген аянының онзагайын илередип билири. Чогаалды аянның номчууру.
Тыва чогаалчыларның проза чогаалдары	И.У. Бадра. Тоожу «Ужудукчу Кидиспей».  <i>Төлевилел-биле ажыл</i>	2	Чогаалдың төөгүлүг үндезинниин тодарадып билири. Тываның бирги ужудукчузу Чооду Кидиспей дугайында амыдырал-биле холбап сайгарары. Номчаан чогаалынга хамаарыштыр долу харыылыг сайгарылгалыг чугааны чорудары.  Бот хуузунда «Роман жанрының жанр талазы-биле онзагайлары» деп темага төлевилел кылыры.
Тыва шии чогаалы	К-Э. К. Кудажы. Драма «Он бир».  <i>Литература теориязы: шии чогаалы</i>	2	Чогаалдың тема болгаш идеязын илередип билири. Шиини рольдап аянның номчууру. Хамааты туруш хевирлээринге чогаалдың кижизидикчи салдарын бадыткалдыг чижектерлиг сайгарып билири. Шиинин маадырларынга тус-тус характеристика бээри. Номчаан чогаалынга хамаарыштыр үнелел бижири (сөзүглелге хамаарыштыр өзек сөстөрни тывары).  Шии чогаалының онзагай талаларын сайгарып билири, маадырларга тус-тус үнелел берип өөренири.
	Катаптааашкын	1	
	<b>Ниити</b>	<b>68</b>	